

POLÓNYI ISTVÁN

FELSŐOKTATÁS A KONCEPCIÓK KERESZTÚTJÁN

A tanulmány a hazai felsőoktatás létszámalakulását vizsgálva megállapítja, hogy mind az EU, mind az OECD prioritásaitól eltávolodott a hazai oktatáspolitiká. Arra is rámutat, hogy a Széll Kálmán terv nyomán a felsőoktatásból kivont jelentős támogatási összegek miatt eladósodás és működési zavarok következtek be. Az oktatáspolitikai központosítással, autonómia megvonással és állami delegáltak kontrolljával igyekeznek a lecsökkentett kondíciókhoz igazítani a működést. Végül a tanulmány felhívja a figyelmet, hogy a magyar felsőoktatás színvonala 9 ezer vezető oktató és mintegy 7 ezer junior oktató minőségétől, motiváltságától függ. A 2016-ban bekövetkezett szerény bértkiegészítés aligha tudja a kontraszelekciót megállítani.

Ebben az írásban a hazai felsőoktatási stratégia néhány alapkérdését elemezzük, azonban nem azokat, amelyeket a 2014-ben közreadott felsőoktatási stratégiának nevezett anyag¹ tárgyal, hanem azokat a hatásokat, amelyek a kormányzat más területeinek stratégiái nyomán alakítják a felsőoktatást.

Három területet érint elemzésünk. Először a hallgatói létszám alakulását vizsgáljuk, annak demográfiai és szakképzés-politikai hatások nyomán bekövetkező változásait 2009 és 2015 között. Majd a felsőoktatás kondícióinak alakulását, a finanszírozás terjedelmének jellemzőit a 2000-es évek második évtizedének első felében, azaz a Széll Kálmán tervek máig nyúló felsőoktatási hatásait. Végül a felsőoktatás oktatóinak bérhelyzetét elemezzük nemzetközi összehasonlításban, valamint a 2015 végén bejelentett keresetkiegészítést a közoktatási koncepció nyomán bevezetett új pedagógus keresetekkel egybevetve.

A HALLGATÓLÉTSZÁM

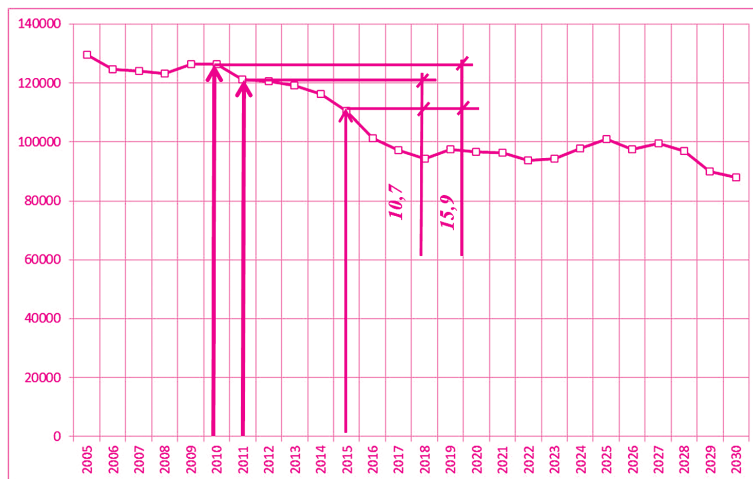
A felsőoktatás releváns belépési korosztályi létszámának és az újonnan belépő hallgatók számának összevetése érzékelteti a felsőoktatás-politika 2010 utáni változását.

A 18 évesek 2010-es korosztályi létszáma 15,9 ezer fővel, a 2011-es 10,7 ezer fővel csökkent 2015-re, azaz a méséklődés 12,6 százalék és 8,8 százalék között volt. A demográfiai folyamatok hatására tehát a felsőoktatási bemenet releváns korosztálya mintegy 10 százalékot csökkent.

A tanulmány a szerzőnek a Magyar Felsőoktatás 2015 Fokozatváltás, központosítás, szűkülés... című BCE NFKK Konferencián (2016. január 28.) elhangzott "A hazai felsőoktatás kondíciói a 2000-es évek második évtizedének közepén" című előadásának szerkesztett, továbbgondolt és pontosított változata.

1 Fokozatváltás a felsőoktatásban. A teljesítményelvű felsőoktatás fejlesztésének irányvonala (é.n.) http://www.kormany.hu/download/d/90/30000/felsőoktatási_koncepció.pdf A koncepció elkészítésének ideje 2014 ősz, lásd: http://www.parlament.hu/documents/10181/303867/2015_21_felsőoktatás/75787a52-e420-4a53-90ab-c9be7f255423

Ugyanakkor, ha megnézzük a felsőoktatásba újonnan belépő hallgatók számát, ennél jelentősebb csökkenést állapíthatunk meg. 2009 és 2015 között: az új belépő hallgatók száma 26,6 százalékkal, nappali tagozaton 18,7 százalékkal csökkent.

Forrás: KSH <https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/ország.html>

1. ábra: A 18 éves korosztályi létszám változása

Forrás: Adott évre vonatkozó gyorstájékoztatók és statisztikai tájékoztató oktatási évkönyvek

2. ábra: Az új belépő hallgatók számának alakulása 2009–20105

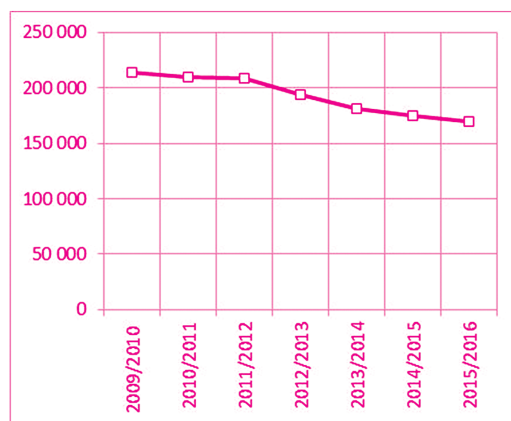
1. táblázat: A felsőoktatásba újonnan belépő hallgatók száma, 2009–2015

	Új belépő hallgató, összes	Nappali tagozatos új belépő hallgató
2009/2010	83 202	60 076
2010/2011	80 178	60 115
2011/2012	80 285	60 134
2012/2013	76 044	58 849
2013/2014	63 994	51 710
2014/2015	64 237	50 317
2015/2016	61 065	48 845
2015/2016 / 2009/2010	73,4 százalék	81,3 százalék

Forrás: az adott évre vonatkozó gyors tájékoztatók és statisztikai tájékoztató oktatási évkönyvek alapján saját számítás.

Tehát a felsőoktatásba újonnan belépő hallgatók számának csökkenése nagyjából kétszer akkora volt, mint a korosztályi létszám csökkenése.

De szembevetendő az államilag finanszírozott hallgatók számának apadása is, ami szintén mintegy 20 százalék.

Forrás: az adott évre vonatkozó gyors tájékoztatók és statisztikai tájékoztató oktatási évkönyvek

3. ábra: Az államilag finanszírozott (újabb nevén ösztöndíjas) hallgatók számának alakulása 2009–2015

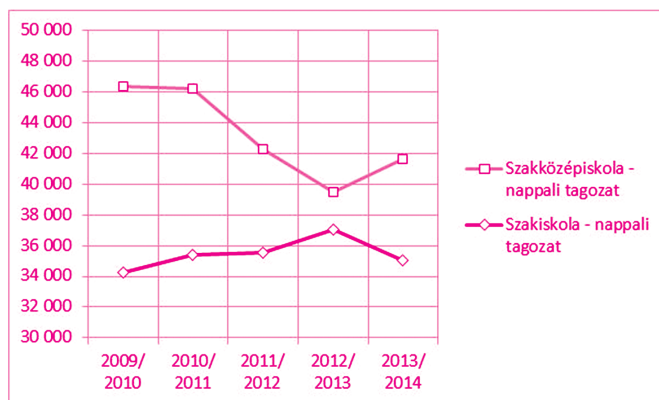
Nem nehéz magyarázatot találni ezekre a csökkenésekre. A Nemzetgazdasági Minisztérium Foglalkoztatáspolitikáért Felelős Államtitkárságának szakképzési és felnőttképzési főosztálya által 2011-ben közreadott *Koncepció a szakképzési rendszer átalakítására, a gazdasági igényekkel való összehangolására* című dokumentum a szakképzésben résztvevők létszámnövekedését a következő intézkedésektől remélte:

- a szakiskolai *tanulmányi ösztöndíj* bevezetése;

- az egységesen – átlagosan egy tanévvel – *rövidebb* idejű, hároméves szakiskolai képzés;
- *a kevesebb államilag finanszírozott főiskolai és egyetemi férőhely, továbbá a gimnáziumi férőhelyek csökkentése;*
- az egész életen át tartó tanulás kibővítése;
- a *regionális* fejlesztési és képzési bizottságok döntései;
- a gazdaság *versenyképes jövedelmei és bérei*, amelyek vonzóvá teszik a fizikai munkakör betöltésére képesítő szakmákat;
- a *gyakornoki rendszer*, amely támogatja a frissen végzett szakmunkásokat alkalmazó vállalkozásokat;
- a tanulószereződéses rendszer kiterjesztése;
- a Hídprogram [i.m. 51–52. old].

A XXI. században, amikor a közgazdasági irodalom és a nagy nemzetközi szervezetek (pl. az OECD, Világbank) az emberi erőforrás fejlesztésének és a diplomások aránynövekedésének fontosságáról beszélnek és az Európai Unió a diplomás létszám növelését tűzi ki stratégiai célul, ez a koncepció a gimnáziumi férőhelyek csökkentését és az államilag finanszírozott főiskolai és egyetemi létszám redukálását szorgalmazza. És – mint látjuk – a felsőoktatásba újonnan belépők számának csökkentése meg is történik.

A koncepció azonban mégis megbukott, mert a szakiskolai létszám a kormánypropaganda és a kormányzati nyomás ellenére csak egy ideig növekedett, 2012-től azonban ismét csökkenni kezdett.

Forrás: Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2013/2014.

4. ábra: A szakmai középiskolába járó kezdő évfolyamos tanulók száma

2015-ben új koncepciót fogadott el a kormány *Szakképzés a gazdaság szolgálatában* címmel, ami némi elmozdulást ígér a korábbi elképzelésekhez képest. Már a bevezetője is újdonság, hiszen olyan elemzéseket mutat be, amelyek a korábbi kormányzati propagandát cáfolják. (Valószínűleg ez az oka annak, hogy a koncepció még 2016 elején is nagy részében titkos, csak egy kivonatot tett közzé a kormány.)

Rámutat a dokumentum arra, hogy a magasabb iskolázottság magasabb foglalkoztatási rátával és alacsonyabb munkanélküliséggel jár, hogy a szakiskolában a legmagasabb a lemorzsolódási ráta stb. Az anyag igazi újdonsága abban van, hogy a szakképzési és a felsőoktatási rendszer jelenleginél nagyobb összhangjának megteremtését, az átjárhatóság lehetőségeinek kiszélesítését tűzi ki célul. Ez részint azt jelenti, hogy megszűnik a szakiskola zsákutca jellege, s a középfokú szakképzés minden iskolatípusában lehetséges lesz az érettségi és a felsőoktatási továbbtanulás. (Túlmutat ennek a tanulmánynak a keretein annak az elemzése, hogy ehhez messze nem elegendő a lehetőség; a szakiskola tantervi órakeretei és tantárgyi tartalmai, sőt a koncepció nyomán lecsökkentett szakközépiskolai órakeretek ezt aligha teszik valójában lehetővé.) A másik, valóban nagyon fontos újdonság annak felismerése, hogy a felsőoktatásból lemorzsolódók tudása hasznosítható, beszámítható a szakképzésbe. Az anyag azt hangsúlyozza, hogy „ki kell alakítani a felsőoktatási tanulmányoknak a szakképző iskolai tanulmányokba történő beszámítási rendszerét, amely lehetőséget ad korábbi felsőoktatási tanulmányok szakképzésbe történő beszámítására, a szakképzés lerövidítésére, a felsőoktatásból lemorzsolódottaknak a szakképzésbe történő vissza/bekapcsolása érdekében” [Nemzetgazdasági Minisztérium, 2015].

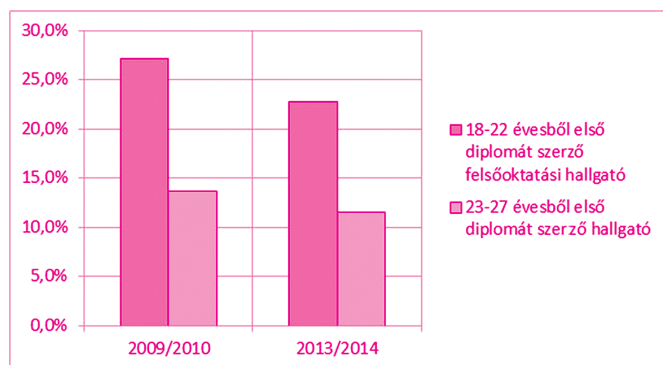
Nagyon fontos azonban – sajnos erről az anyag nem ír –, hogy a szakképzés ilyen irányú elmozdulásának *a felsőoktatási keretszámok visszanövelésével kellene együtt járnia*. Ugyanis az eddigi felsőoktatási bejutási szűkítés (amelynek a legfontosabb eszközei a felvételi alsó ponthatár megemlése, az emelt szintű érettségi széles körű előírása és a népszerű szakok önköltségessé, vagy kvázi önköltségessé alakítása) igen jelentős, hosszú távú kihatásokat eredményez.

Ha megvizsgáljuk az egyes korévek kohorszainak felsőoktatási részvételi arányait, akkor azt tapasztaljuk, hogy nagy a visszaesés. Az első diplomáért tanuló hallgatók esetében minden korév szerinti kohorszban csökkent a felsőoktatási hallgatók aránya, ebből adódóan ugyancsak csökkent a korcsoportokon belüli felsőoktatási hallgatóarány is.

Forrás: Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2013/2014 és 2009/2010 alapján

5. ábra: Az első diplomáért tanuló felsőoktatási hallgatók korév szerinti kohorszbeli aránya

Forrás: Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2013/2014, és 2009/2010 alapján

6. ábra: Az első diplomáért tanuló felsőoktatási hallgatók korcsoportbeli aránya

A 18–22 éves népességben belül (a 2009-es 27,2 százalékhoz képest) 2013-ban 22,8 százalék volt felsőoktatási hallgató, s a 23–27 éves népességben belül (a 2009-es 13,7 százalékhoz képest) 2013-ban 11,5 százalék. Ezekből az adatokból az is előrevetíthető, hogy a 30–34 éves korosztályban 2020 körül aligha várható 25–28 százaléknál magasabb diplomás arány², miközben közismert hogy az Európai Unió stratégiája 40 százalékos diplomás arányt javasol 2020-ra ebben a korcsoportban.

Ha a kormány a saját vállalását (30,3 százalék, amit 2015-ben 34 százalékra növelt) be szeretné tartani, *nélkülözhetetlen a felsőoktatási beiskolázás növelése* – amiből egyelőre annyi látszik, hogy a felvételi alsó ponthatár 280 pontról történő további, korábban tervezett emelését nem tartotta indokoltnak a kormányzat.

Végülis a szakképzési koncepció korábbi változata a felsőoktatást elsodorta az európai célkitűzésektől és törekvésektől. Kérdés, hogy az új szakképzési koncepció – és a felsőoktatás-politikai törekvések – nyomán bekövetkezik-e az az elmozdulás, amely visszavezetheti a felsőfokú képzést a fejlett világ főáramába.

FELSŐOKTATÁSI KONDÍCIÓK

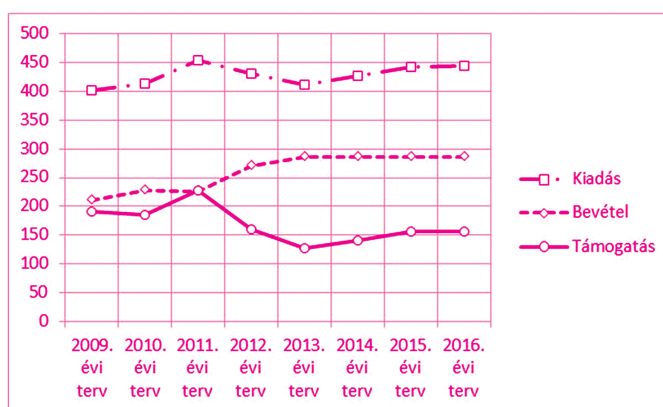
A Széll Kálmán Terv – pontosabban annak angol változata³ (mivel a magyar változatban ez nem szerepelt) – a költségvetési egyensúly megteremtése érdekében 2012-ben 12 milliárd, 2013-ban 38 milliárd, és 2014-ben is 38 milliárd forint (azaz

2 Durva becslésként a két ötéves korcsoport hallgatóarányát összesítve 34,3 százalékot kapunk, amit legfeljebb 5 százalékkal emeli meg az, ha hozzávesszük a 28 évesnél idősebbekben belül a diplomások számának növekedését. Ha feltételezünk egy kb. egyharmadnyi lemorzsolódást, akkor kapjuk a 25–28 százalékos diplomás arányt a 30–34 éves korosztályban.

3 Hungary's Structural Reform Programme 2011–2014. Based on the political thesis of the Széll Kálmán Plan. Ministry for National Economy Budapest, March 2011.

együttesen mintegy 88 milliárd forint) elvonását vetítette előre a felsőoktatás támogatásából.

Az elvonás valóban meg is történt, ráadásul a tervezettnél radikálisabban. 2012-ben a felsőoktatás állami támogatását több mint 70 milliárd forinttal, 2013-ban pedig további több mint 26 milliárd forinttal, tehát együttesen csaknem 100 milliárd forinttal csökkentették. Ezt követően évente valamennyit visszacsöpögtettek a támogatásból, aminek eredményeként 2016-ban a tervezett állami támogatás kicsit több mint 40 milliárddal haladta meg a 2013-as mélypontot, de messze elmarad a 2012-es szinttől. Nominálisan a 2016. évi állami támogatás a 2011-esnek 78 százaléka, az inflációt is figyelembe véve 69 százaléka.

Forrás: adott évi költségvetési törvények alapján saját számítás

7. ábra: A hazai felsőoktatási költségvetési terv adatai 2009–2016

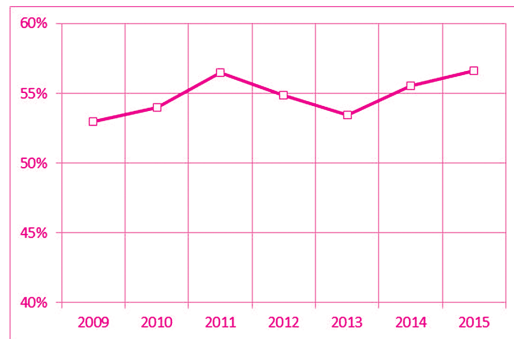
Az elvonás nyomán új költségvetési szerkezet alakult ki a felsőoktatásban. 2009-hez viszonyítva a felsőoktatás összes kiadása 8 százalékkal mérséklődött, az állami támogatás háromnegyedére esett vissza, a saját bevételek pedig 10 százalékkal növekedtek. Tehát a támogatáscsökkenést részben saját bevételnövekedés kompenzálta, részben kiadásmérséklődés.

A saját bevétel alapvetően átvett pénzeszközökből gyarapodott, főleg az elnyert EU-projektökből befolyó pénzekből. További gyarapodást jelent az államilag nem támogatott hallgatók tandíjbefizetésének növekedése. Jóllehet a költségtérítéses hallgatók száma 2010 és 2015 között csökkent, azonban a korábbi költségtérítés helyébe lépő önköltség miatt jelentősen megnövekedett ez az összeg. Becslésünk szerint a 2010-ben nagyjából 26–28 milliárd forintra tehető ilyen bevétel 2015-re 36–38 milliárd forintra nőtt. (Azaz az összes saját bevétel mintegy 13 százalékára rúghat.)

Ugyanakkor az államháztartás mellett kívülről (vállalatoktól, szervezetektől, nemzetközi szervezetektől közvetlenül) átvett pénzek nagyságrendje alig változott 2010 óta, bevételeken belüli arányuk mindvégig 3,5–4 százalék között mozgott.

A kivonások és részleges visszacsöpögtetések után – a felsőoktatás költségvetési helyzetének elemzésére az OECD által gyakran használt mutató tekintetében –

most vagyunk a 2010-es szinten az egy főre vetített felsőoktatási kiadásokat az egy főre jutó GDP-hez viszonyítva. Tegyük hozzá, hogy csak azért, mert a hallgatólétszám – mint korábban láttuk – jelentősen csökkent.

Forrás: saját számítás

8. ábra: Az egy egyenértékű hallgatóra vetített kiadás az egy főre jutó GDP-hez viszonyítva

Végülis a felsőoktatás nagyon keményen megsínylette a költségvetési egyensúly helyreállítása miatt rárótt támogatáscsökkentést. A szférában igen jelentős *eladósodás* és komoly *működési zavarok* jelentkeztek. Ezeknek a kezelésére az intézmények élére a kormány a miniszterelnök által hivatalba helyezett gazdasági vezetőket, kancellárokat nevezett ki, akik minden gazdasági döntés felelősei lettek egy személyben, radikálisan leszűkítve az addigi intézményi autonómiát, a szenátus és a rektor korábbi jogkörét. Ennek nyomán a gazdasági fegyelem, a szűkös kondíciókhoz való alkalmazkodás növekedett, de igencsak kérdéses, hogy az akadémiai teljesítmény (az oktatás minősége és a kutatások eredményessége) hogyan alakult.

A forráskivonás nyomán a felsőoktatási rendszer rendkívüli módon függ a külső (elsősorban EU projektekből származó) forrásoktól, és hosszabb távon, az uniós források elapadását követően, kérdéses a fenntarthatósága.

Végeredményben igazat kell adnunk *Chikán Attilának*, aki egy interjúban így nyilatkozott: „...nagy gond..., hogy a hiánycsökkentés valójában a már említett szektorok, a szociális szféra, az egészségügy, az oktatás kárára valósult meg. Vagyis elvontak pénzt minden olyan területtől, ami a hosszú távú fejlődés hordozója lenne, mindent alárendeltek a rövid távú hiánycsökkentési szempontnak.”⁴

Magyarul a Széll Kálmán Terv máig tartó hatása a felsőoktatásra a kondíciócsökkentés, amely mind az akadémiai teljesítményt, mind a hosszú távú fenntarthatóságot radikálisan rontotta.

⁴ Csuhaj Ildikó–Hargitai Miklós: „Magyarországon folyamatos lecsúszás van” *Népszabadság* 2015. 12. 05. <http://nol.hu/gazdasag/okok-es-rokonok-1578683>

OKTATÓK ÉS KERESTEK

A hazai felsőoktatásban mintegy 19 ezer főállású oktató dolgozik. Ebből kicsit kevesebb mint kétezer az egyetemi tanárok száma, mintegy 6,5 ezer a főiskolai tanár, valamint egyetemi és főiskolai docens, őket együtt, valamint a vezető kutatói státuszban foglalkoztatott néhány száz főt, azaz mintegy 9 ezer embert lehet – egy régebben szokásos kifejezéssel – vezető oktatónak nevezni. Dolgozik továbbá majdnem 6 ezer egyetemi és főiskolai adjunktus és tanársegéd, valamint kicsit több mint ezer tudományos munkatárs és segédmunkatárs, akiket junior oktatónak lehet nevezni, s akik lényegében a vezető oktatók utánpótlását képezik. És további majdnem 5 ezer oktatót alkalmaznak az intézmények nyelvtanárként, testnevelőként, kollégiumi tanárként és egyéb oktatóként.

2. táblázat: A felsőoktatási oktatók száma és struktúrája 2012-ben

Egyetemi tanár	Egyetemi docens, főiskolai tanár, főiskolai docens	Egyetemi és főiskolai adjunktus	Egyetemi és főiskolai tanársegéd és gyakornok	Egyéb oktató (nyelvtanár, testnevelő tanár, kollégiumi tanár stb.)	Összesen
1 965	6 490	4 305	1 542	4 566	18 868

	Vezető oktató (és kutató)	Junior oktató (és kutató)	Összesen
2012/2013	8 811	7 245	16 056
2008/2009	9 533	8 966	18 499

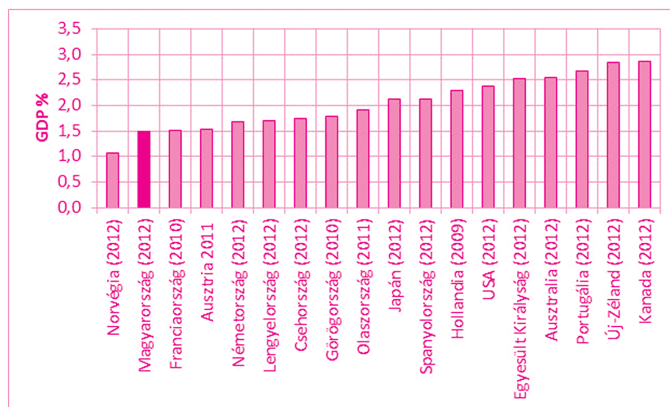
Megjegyzés: a vezető oktató létszám tartalmazza a kutató professzor, a tudományos tanácsadó és a tudományos főmunkatárs besorolású létszámot is, a junior oktató pedig a tudományos munkatárs és segédmunkatárs besorolású létszámot is.

Forrás: Oktatási Hivatal felsőoktatási statisztika 2012/2013 és 2008/2009

Az oktatás minőségét meghatározó tényező az oktató. Ezen a 20 ezer oktátón, s azon belül elsősorban a 16 ezer vezető és junior oktátón múlik a magyar felsőoktatás működése és minősége. Mindehhez ne feledjük el, hogy itt olyan munkaerőről – vagy tudálékosabban: emberi erőforrásról – van szó, amelyik különösen versenyképes, hiszen túlnyomó többségük jól beszél idegen nyelvet és tudományos minősítéssel rendelkezik.

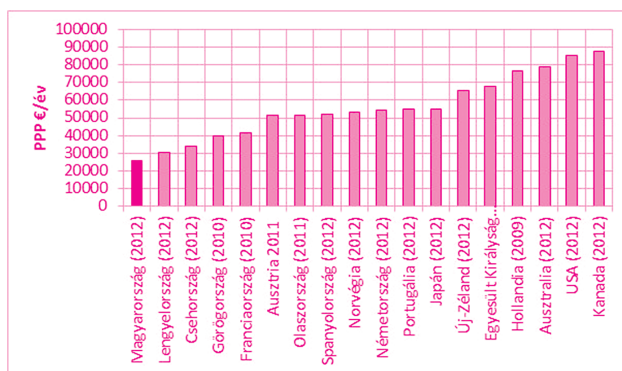
Ha a 2012/2013-as tanév adatait összevetjük a 2008/2009-es tanévével azt látjuk, hogy a vezető oktatók száma csökkent 8 százalékkal, azonban ami igazán megdöbbentő az az, hogy a junior oktatók száma 25 százalékkal esett vissza. Ez arra mutat, hogy a felsőoktatásban dolgozó oktatók *utánpótlása komoly veszélyben van.*

Ha nemzetközi összehasonlításban vizsgáljuk a hazai felsőoktatásban dolgozó oktatók bérét, akkor igen jelentős elmaradást állapíthatunk meg.

Forrás: <http://ec.europa.eu/euraxess/> országadatai alapján saját számítás

9. ábra: Egyetemi tanárok bére az egy főre jutó GDP-hez viszonyítva

Forrás: <http://ec.europa.eu/euraxess/>

10. ábra: Egyetemi tanárok bére (ezer ppp €/év)

A magyar egyetemi tanárok minden tekintetben az egyik legalacsonyabb bérrrel rendelkeztek a bemutatott országok között 2012-ben. De nemcsak ez a probléma, hanem az is, hogy a hierarchia alsó szintjeinek keresetarányai nálunk a legalacsonyabbak. Ugyanez igaz a junior oktatói kategóriák bérearányaira a professzorokéhoz viszonyítva, valamint a tanársegédi és az adjunktusi bérekre. És ez az, ami az utánpótlás eláramlását sajnálatosan előmozdítja.

3. táblázat: Az oktatói kategóriák bérarányai

	Professor	Associate Professor	Assistant Professor/ Senior Lecturer	Junior Lecturer/ Instructor
Magyarország	1,00	0,74	0,50	0,37
Csehország	1,00	0,76	0,52	0,40
Spanyolország	1,00	0,86	0,74	0,44
USA	1,00	0,76	0,64	0,51
Ausztrália	1,00	0,82	0,69	0,58
Új-Zéland	1,00	0,93	0,72	0,58
Egyesült Királyság	1,00	0,89	0,70	0,58
Görögország	1,00	0,86	0,75	0,68

Forrás: <http://ec.europa.eu/euraxess/> országhadatai alapján saját számítás

A 2016-os felsőoktatási béremelésnek – pontosabban a havi rendszerességgel fizetett illetménytöbbletnek, mivel nem a törvénybeli garantált illetményalapot emelték meg, hanem egy rendeletben határozott idejű illetménykiegészítést állapítottak meg – nyilvánvalóan nem a nemzetközi elmaradás volt az oka, hiszen ilyen indokkal a foglalkozások során a bérét lehetne emelni, hanem a közoktatási koncepció nyomán bevezetett pedagógus béremelés. Ennek nyomán ugyanis a közoktatási bérek utolérték a felsőoktatási kereseteket.

2015-ös adatokkal számolva: a közoktatási bérek (a közoktatási koncepció hatásaként) magasabbak lettek, mint egyes (főleg a junior oktatók) felsőoktatási kategóriának a bérei:

- A *pedagógus I*-be soroltak a 6–8 éves gyakorlattal rendelkező kategóriától többet keresnek, mint az egyetemi tanársegéd 1 és 2, az egyetemi adjunktus 1, 2 és 3, valamint a főiskolai tanársegéd, adjunktus továbbá a főiskolai docens 1. kategória.
- A *pedagógus II*-be soroltak a 9–11 éves kategóriától többet keresnek, mint az összes egyetemi tanársegéd és adjunktus, valamint a főiskolai docens kategória.
- A *mesterpedagógus* besorolásúak a 15–17 éves kategóriától többet keresnek, mint valamennyi főiskolai besorolású tanár (beleértve a főiskolai tanárt is) és valamennyi egyetemi kategóriába besorolt oktató, kivéve az egyetemi tanárt.
- A *kutatótanár* besorolásúak, a 24–26 éves kategória (tehát kb. 50 évesen) valamennyi felsőoktatási oktatói bérnél magasabb juttatást kapnak, kivéve az egyetemi tanár 2 és 3-at, a 30–32 éves kategóriában (55 évesen) pedig mindegyik egyetemi tanári kategóriánál jobban keresnek.

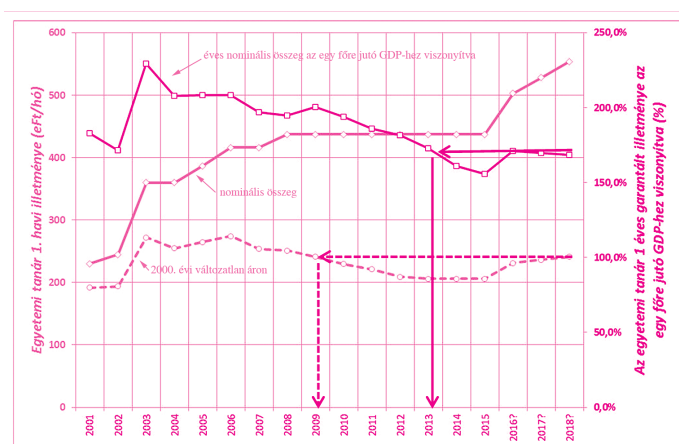
A felsőoktatási bérek változatlanul hagyása esetén tehát a közoktatás lényegében valamennyi junior oktató számára kedvezőbb, s ez a helyzet még inkább igaz lett volna 2017 szeptember 1-től, amikor a közoktatási bérbesorolások beállnak az eredetileg tervezett⁵ szintre. Éppen ennek a fokozatos beállásnak a következtében

5 A köznevelési törvény eredeti változata szerint az illetményalap főiskolai végzettség esetén a mindenkori minimálbér száznyolcvan, egyetemi végzettség esetén kétszáz százaléka lett volna, 2013-tól azonban kiderült, hogy nincs pénz az ilyen szintű azonnali bevezetésre, ezért ennek a bekezdésnek a hatályba lépését 2017. IX. 1-jére halasztották, s addig évről-évre fokozatosan emelték a százalékot.

2017-től (a közoktatási bérek beállása után) a felsőoktatási béremelés ellenére is igaz, hogy *pedagógus II* besorolással többet lehet keresni az adjunktusoknál, *kutatótanárként* pedig a docenseknél.

A felsőoktatási béremelés tehát igen szerény elmozdulást hozott. Ha megvizsgáljuk az egyetemi tanár 1 besorolás garantált illetményének időbeli alakulását a nominális mellett 2000. évi változatlan áron, akkor azt látjuk, hogy a teljes (2018-ig tervezett) béremelés utáni garantált illetmény értéke a 2009. évi szintnek felel meg. Ha az egy főre jutó GDP-hez viszonyítva vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a 2018-as illetmény a 2013. évi szintnek felel meg.

Aligha lehet csodálkozni, hogy a béremelés inkább elégedetlenséget szült, mint motivációt.

Forrás: saját számítás

11. ábra: Az „egyetemi tanár 1” illetménye

BEFEJEZÉSÜL

A 2010–2011-es oktatáspolitikai váltást követően a felsőoktatás (korábban sem igazán magas) ágazati prioritása igen jelentőset esett. A hallgatólétszámot a szakképzési koncepciók következtében csökkentették. Mind az EU, mind az OECD prioritásaitól eltávolodott a hazai oktatáspolitiká.

A Széll Kálmán Terv nyomán a felsőoktatásból (is) jelentős támogatási összegeket vontak ki, amelynek egy kis részét visszaadták, de így sem érik el a támogatások a 2010 előtti változatlan áras szintet, ez pedig eladósodáshoz és működési zavarokhoz vezetett az intézményi szférában. Az oktatáspolitikai válasza a központi rendteremtés, azaz az oktatás minden szintjén a központosítással, autonómia megvonással és állami delegáltak kontrolljával igyekeznek a hatékonyságot és gazdaságosságot javítani, vagyis a lecsökkentett kondíciókhoz igazítani a működést.

A magyar felsőoktatás színvonala 9 ezer vezető oktató és mintegy 7 ezer junior oktató minőségétől, motiváltságától függ. Az utolsó pillanatban (a közoktatási kon-

cepció nyomán megemelkedő pedagógus bérek nyomására) hozott szerény bérki-egészítés csak arra elegendő, hogy a közoktatás ne csábítsa el a vezető oktatókat, a kontraszelekciót megállítani nem tudja, sőt, egyes intézkedéseivel – MOB, MMA egyetemi tanári felterjesztési joga – növeli azt.

IRODALOM

- Magyarország Kormánya (2012): „A következő lépés Széll Kálmán Terv 2.0” http://2010-2014.kormany.hu/download/3/e8/80000/1-A_k%C3%B6vetkez%C5%91_1%C3%A9p%C3%A9s%20%28SzKT%2020%29.pdf Lekérdezve: 2015. 12. 01
- Emberi Erőforrások Minisztériuma – Felsőoktatásért Felelős Államtitkárság (2015): „Felsőoktatási statisztikai gyorstájékoztató a 2015/2016. tanév eleji (2015.10.15-i) adatgyűjtés adataiból” http://www.kormany.hu/download/f/c9/80000/Gyorstajekoztato_20151015_20151102.pdf. Lekérdezve: 2015. 12. 09.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma – Felsőoktatásért Felelős Államtitkárság (2013): „Gyorstájékoztató a 2013/2014. tanév eleji felsőoktatás – statisztikai adatgyűjtés előzetes adataiból” http://2010-2014.kormany.hu/download/6/9f/11000/Gyorsjelentes_felsooktatasi_statisztika_2013.pdf. Lekérdezve: 2015. 12. 02.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma – Felsőoktatásért Felelős Államtitkárság (2014): „Gyorstájékoztató a FIR-OSAP 2014/2015. tanév eleji felsőoktatás-statisztikai adatgyűjtés előzetes adataiból EMMI 2014. december 12” http://www.kormany.hu/download/5/35/30000/Felsooktatasi_2014_elozetes.pdf. Lekérdezve: 2015. 12. 01.
- Széll Kálmán Plan Ministry for National Economy Budapest (2011): „Hungary's Structural Reform Programme 2011 – 2014 Based on the political thesis of the Széll” http://2010-2014.kormany.hu/download/f/96/20000/Hungary_szaalak27s_Structural_Reform.pdf. Lekérdezve: 2015. 12. 01.
- Nemzetgazdasági Minisztérium Foglalkoztatáspolitikáért Felelős Államtitkárság Szakképzési és Felnőttképzési Főosztály (2011): „Konceptió a szakképzési rendszer átalakítására, a gazdasági igényekkel való összehangolására” https://www.nive.hu/Downloads/Hirek/DL.php?f=szakkepzesi_koncepcio.pdf. Lekérdezve: 2015. 12. 03.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma (2010): Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2009/2010.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma (2011): Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2010/2011.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma (2012): Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2011/2012.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma (2013): Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2012/2013.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma (2014): Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2013/2014.

Nemzetgazdasági Minisztérium (2015): „Szakképzés a gazdaság szolgálatában (kivonat)” http://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/download/5/8f/d0000/szakkepzesi_koncepcio_Summary_20150129.doc. Lekérdezve: 2015. 12. 03.

Magyarország Kormánya (2010): „Széll Kálmán Terv – Összefogás az adósság ellen” <http://2010-2014.kormany.hu/download/4/d1/20000/Sz%C3%A9ll%20K%C3%A1lm%C3%A1n%20Terv.pdf>. Lekérdezve: 2015. 12. 04.